



## «حلقات»

# درس ۱۲

استاد: حجت‌الاسلام والمسلمین علم الهدی  
آموزشیار: آقای پیشوایی

## مقدمه

یکی از آیاتی که برای اثبات حجیت خبر واحد به آن تمسک شده است، آیه نفر می باشد. استدلال به این آیه شریفه در سه مقدمه مطرح شد. مقدمه نخست اثبات وجوب تحذر و مقدمه دوم اثبات اطلاق وجوب تحذر و در مقدمه سوم تلازم بین این وجوب تحذر و حجیت خبر واحد اثبات می شد.

به تمامی فقرات این استدلال اشکال شده است. اشکالات مقدمه نخست و دوم مطرح شد. شهید صدر اشکالات مقدمه نخست را پذیرفتند؛ اما با دلیلی دیگر وجوب تحذر را اثبات نمودند. دو اشکال مقدمه دوم بدون جواب ماند به همین خاطر اطلاق وجوب تحذر اثبات شدنی نیست.

در این درس به اشکالات مقدمه سوم می پردازیم. با اتمام این بحث، استدلال به قرآن کریم برای اثبات حجیت خبر واحد پایان یافته و به دومین دلیل برای اثبات حجیت خبر واحد؛ یعنی سنت می رسیم.

## متن درس

ويمكن النقاش في الامر الثالث بان وجوب التحذر مترتب علي عنوان الانذار، لا مجرد الاخبار، والانذار يستبطن وجود خطر سابق، وهذا يعني ان الانذار ليس هو المنجز، والمستتبع لاحتمال الخطر يجعل الشارع الحجية له، وانما هو مسبوق بتنجز الاحكام في المرتبة السابقة بالعلم الاجمالي، او الشك قبل الفحص هذا مضافا إلى ان تنجز الاحكام الالزامية بالاخبار غير القطعي لا يتوقف علي جعل الحجية للخبر شرعا بناء علي مسلك حق الطاعة كما هو واضح.

### ۲- وأما السنة: وأما السنة فهناك طريقتان لاثباتها:

احدهما: الاخبار الدالة علي الحجية. ولكي يصح الاستدلال بها علي حجية خبر الواحد، لا بد ان تكون قطعية الصدور وتذكر في هذا المجال طوائف عديدة من الروايات والظاهر ان كثيرا منها لا يدل علي الحجية. وفيما يلي نستعرض بايجاز جل هذه الطوائف ليتضح الحال.

الطائفة الاولى: ما دل علي التصديق الواقعي ببعض روايات الثقات، من قبيل ما ورد عن العسكري عليه السلام عندما عرض عليه كتاب يوم وليلة ليونس بن عبدالرحمن إذ قال: (هذا ديني ودين آبائي وهو الحق كله). وهذا مرده إلى الاخبار عن المطابقة للواقع، وهو غير الحجية التعبدية التي تجعل عند الشك في المطابقة.

## اشكال ب مقدمه سوم

در مقدمه سوم تلازم میان وجوب تحذر به نحو مطلق و حجیت خبر واحد اثبات می شود. اشكال : اگر اطلاق وجوب تحذر هم ثابت شود، باز حجیت قول منذر اثبات نمی شود؛ زیرا در آیه شریفه وجوب تحذر بر روی عنوان انذار رفته است ، نه اخبار. مردم باید در برابر انذار مندرین تحذر کنند، نه در برابر اخبار مخبرین و این دو عنوان با هم تفاوت دارند.

## تفاوت اخبار و انذار

انذار به معنای هشدار نسبت به خطری است که شخص آن را می داند؛ یعنی خود فرد از خطر آگاهی دارد و منذر تنها نسبت به آن خطر هشدار می دهد و یادآوری می کند؛ اما در اخبار از خطر، خود احساس خطر، با اخبار به وجود می آید؛ یعنی فرد پیش از اخبار مخبر از خطر آگاهی ندارد.

### مثال

اگر بدانید در این سیم، برق وجود دارد و کسری به شما بگوید مواظب این سیم باش! این سخن حکم انذار را دارد؛ چون از قبل احساس خطر می کردید و شخص مطلب جدیدی به شما نگفته، بلکه به شما یادآوری کرده است و اگر شما ندانید که در این سیم برق هست، اگر کسی به شما بگوید در این سیم برق هست، این گفتار اخبار از خطر است و سربب می شود، تازه از ناحیه آن سیم احساس خطر کنید.

**پرسش :** آیه نفر درباره انذار است یا اخبار؟

**پاسخ :** آیه شریفه درباره موردی است که شنونده گان پیش از شنیدن کلام مندرین، احساس خطر اخروی داشته باشند، یعنی اجمالاً بدانند که تکلیفی بر دوش آنان قرار گرفته است و بر آنان منجز شده است و اگر اهماال کنند، خطر عقاب اخروی دامنگیر مکلفین خواهد شد. آئی شریفه مندرین را امر می کند تا مردم را انذار دهند، و به آن ها یادآوری کند که : «ای مکلف! مبدا کاری کنی که عقاب اخروی که از آن آگاهی داری دامنگیرت شود!». پس قول منذر، منجز تکلیف نیست، بلکه هنگامی بر گفتار او انذار صدق می کند که شنونده از پیش تکلیف را بداند و بر او منجز شده باشد.

## نکته

تکلیف در چند جا بر مکلف منجر است :

الف) گاهی مکلف علم تفصیلی به تکلیف دارد ؛ یعنی می‌داند مثلاً چه نمازی و با چه دستوری بر او واجب است.

ب) گاهی به وجود تکلیف، علم اجمالی دارد ؛ مثلاً در موسم حج مکلف می‌داند که باید کاری انجام دهد و وظیفه‌ای بر دوش او آمده است؛ اما دقیقاً نمی‌داند چه کاری باید انجام دهد.

ج) در جایی دیگر شک در وجود تکلیف دارد و نمی‌داند که تکلیفی بر عهده او آمده است یا نه که باز همه علما وظیفه او را تا زمانی که تفحص نکرده است، احتیاط می‌دانند و پس از تفحص، دو نظریه وجود دارد : 1. مشهور از باب قبح عقاب بلایان، حکم عقل را پس از تفحص، برائت می‌دانند. 2. شهید صدر در این جا نیز بنا بر مبنای حق الطاعه که مبنای خاص ایشان است حکم عقل را احتیاط می‌داند.

## استدلال به سنت برای حجیت خبر واحد

بحث استدلال به قرآن برای اثبات حجیت خبر واحد تمام شد. پس از قرآن، دومین دلیل که برای اثبات حجیت خبر واحد به آن استدلال کرده‌اند، سنت است.

اصولیون برای اثبات حجیت خبر واحد به دو روش به سنت تمسک کرده‌اند: الف) تمسک به اخبار قطعی و یقینی؛ ب) تمسک به سیره.

### روش نخست:

اخبار یا یقینی هستند یا متواتر یا اخبار غیر متواتری که مقرون به قرائنی یقین آور می‌باشند؛ مانند شواهد قرآنی یا شواهد تاریخی. علت این که در این روش، قید « قطعی و یقینی بودن » برای اخبار ذکر شده است این است که با استفاده از خبر واحد نمی‌توان خبر واحد را اثبات کرد ؛ زیرا « دور » پیش می‌آید؛ اما اخبار واحد قطعی می‌توانند حجیت اخبار واحد غیر قطعی را اثبات کنند.

### روش دوم

دومین روش برای تمسک به سنت برای اثبات حجیت خبر واحد، استدلال به سیره عقلا و سیره متشرعه می‌باشد. هر دو سیره در مقوله سنت جای می‌گیرند.

Sco2 19:25

## استدلال به اخبار قطعی در اثبات حجیت خبر واحد

روش نخست، استفاده از اخبار قطعی است. شهید صدر این اخبار را در ده دسته تقسیم بندی کرده است، ما نیز شیوه استدلال به آنها را بیان می کنیم.

دسته نخست: روایاتی هستند که دلالت می کنند بعضی از ائمه - علیهم السلام - برخی از روایات کتبهایی را که مشتمل بر روایات ائمه - علیهم السلام - بوده اند تأیید کرده اند.

مانند روایت امام حسن عسگری - علیه السلام - که در تأیید مضمون کتاب «یوم و لیل» یونس بن عبدالرحمن فرموده اند: «هذا دینی و دین آبائی و هو الحق کله» که این جمله دلالت دارد بر این که روایاتی که از افراد ثقه در این کتاب نقل شده است، همان سخنان گفته شده از سوی من و پدرانم است. و این یعنی امام - علیه السلام - ما را نسبت به صدور روایت اشخاص ثقه متعبد می کنند و این مطلب بهمعنای حجیت خبر ثقه است.

برای ساده بیان کردن استدلال، قیاسی را به این صورت شکل می دهیم

### قیاس

صغری: اگر خبر ثقه حجت نبود، حضرت آن را تصدیق نمی فرمود.

کبری: حضرت خبر بعضی از ثقات را تأیید کرده اند.

نتیجه: خبر ثقه حجت است.

## اشکال به استدلال به دسته نخست از روایات

۱. این روایات قابل استدلال نیستند؛ زیرا این روایات از مطابقت برخی از اخبار با واقع خبر می دهند؛ یعنی بیان می کنند که مثلاً فلان روایت از لسان معصوم صادر شده اند و در صدد بیان یک امر کلی مثل حجیت خبر واحد نیستند. بنابراین صغری غلط است. هرچند به طور کلی اخبار آحاد حجت نباشند، اما بعضی از اخبار به دلایلی صحیح هستند. پس این اخبار که به طور یقینی ثابت هستند، حجیت خبر واحد ظنی را اثبات نمی کنند.

Sco3 25: 30

## چکیده

1. حتی اگر تحذر به نحو مطلق واجب باشد، باز این وجوب تحذر، ملازم حجیت خبر واحد نیست.
2. در آیه شریفه اگر وجوب تحذر، واجب باشد، باید وجوب تحذر از انذار مندرین باشد، نه از اخبار مخبرین.
3. انذار در جایی است که نسبت به خطری که از پیش معلوم است، هشدار داده شود؛ اما اخبار از خطر در جایی است که با بیان متکلم، اصل وجود خطر برای شنونده بیان می‌شود.
4. به سنت از دو طریق استدلال شده است. نخست از طریق اخبار قطعی و دوم از طریق سیره.
5. اخبار قطعی دو نوع هستند: اخبار متواتر و اخبار محفوف به قرائن قطعی.
6. اخباری که به آن‌ها برای اثبات حجیت خبر واحد تمسک شده است را شهید صدر به ده دسته تقسیم نموده‌اند.
7. دسته نخست اخباری است که دلالت می‌کند که ائمه -علیهم السلام- بعضی از اخبار را تصدیق کرده‌اند که نشانه حجیت اخبار آحاد است.
8. دلالت اخبار دسته نخست بر حجیت خبر واحد رد شده است؛ زیرا این اخبار تنها بر حجیت تعدادی از اخیلوآحاد دلالت می‌کنند و حضرت آن کتاب را ملاحظه فرموده و آن را تأیید نموده است.